

ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ AÇISINDAN 1997 YILININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Giriş

Geçtiğimiz 1997 yılı, endüstri ilişkileri açısından, önemli gelişmelere tanık oldu. Bunların bir bölümü, olumlu ve diğer bir bölümü ise, olumsuz anlamdadır. Gerçekten, biryandan, işletmelere ve işadamlarımıza ödüller yağarken; diğer yandan, geçmişten hiç ders alınmamışcasına, kayıtlı ekonomi içinde yeralan işletmeleri kayıt dışına itici düzenlemelere girişilmiştir. Sosyal taraflar ise, 1997 yılında geçmişten oldukça farklı olarak, sosyal diyalog arayışları içine girmişlerdir.

Prof. Dr.
Tankut CENTEL
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

1997 yılının sert politik gelişmeleri, Türk endüstri ilişkileri sistemine olumlu yönde yansımıştır. Nitekim, 55. Hükümetin kurulması ve akabinde çok kısa bir süre içinde, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimin kabul edilişi, biryanda Sivil İttifak'ın başarısı olarak görünmüş; diğer yanda ise, endüstri ilişkileri bakımından, asgari çalışma yaşına ilişkin yasal düzenlemelerin yaşama geçirilişi biçiminde yansımıştır. Bu bakımdan, endüstri ilişkilerine ait 1997 yılındaki gelişmeler; aşağıda önce olumlu ve sonra da olumsuz yönde olmak üzere, ikili bir bakış açısı içerisinde ele alınacaktır.

I - Olumlu Gelişmeler

1. Ödüller

Yılın önemli ödülllerinden birinin, üstelik de MESS üyesi BEKSA'ya verilmiş bulunması, son derece sevindiricidir. Gerçekten, 1988 yılında Avrupa'nın önde gelen kuruluşları tarafından kurulmuş bulunan Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı, 1992 yılından beri vermekte olduğu Avrupa Kalite Ödülleri içinde "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Büyük Ödülü"nü bu yıl BEKSA Çelik Kord Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne verilmesini kararlaştırmıştır.

Sonuçların 18 Eylül'de açıklanmasından sonra BEKSA Yönetim Kurulu üyesi Güler Sabancı'nın *".. iş mükemmelliği yoluyla Avrupa'nın rekabet gücüne katkıda bulunuyoruz.."* biçimindeki sözleri, "Gündem 2000'le Avrupa Birliği kapılarının Türkiye'ye kapalı tutulduğu şu günlerde, Avrupa'nın küresel rekabette öncülük şansını artırmak üzere kurulmuş Vakfın önemi bakımından son derece anlamlıdır. Bunun gibi, BEKSA'da örgütlü Birleşik Metal İş Sendikası'nın işyeri baş temsilcisi Hami Baltacı'nın *".. Bu fabrika Sakıp Beyin değil, bizim. Hoşgörüyü, konuşarak biz her türlü sorunu çözebiliyoruz. Beksa'nın misyonu ve politikaları, işçilerle ortak belirleniyor.."* biçimindeki sözleri de, Türk sendikal anlayışındaki değişimi göstermesi bakımından son derece önemlidir.

Aynı yıl içinde yine, MESS Yüksek Danışma Kurulu üyesi Sakıp Sabancı'ya, Dünya İktisat Enstitüsü'nün Avrupa Kristal Dünya Ödülü'nün verilmesi, sevindirici diğer bir olay olmuştur. Tanınmış işadami Sabancı'ya 25 Ekim tarihinde verilen bu ödül de, diğerleri gibi, rekabet alanında Türkiye'nin Avrupa'da dikkate değer bir potansiyel güç oluşturduğunu sergilemiştir.

2. Sivil İttifak

a.) Sivil İttifak'ın ortaya çıkışı

Sivil inisiyatif olarak Sivil İttifak biçiminde adlandırılan beş kuruluş (TOBB, Türk-İş, DİSK, TİSK ve TESK), 28 Mayıs tarihinde İstanbul'da biraraya gelerek, politik istikrarsızlığın giderilmesi ve yeni bir hükümet oluşumu için, dört aşamalı bir eylem planını kabul etmişlerdir. Bu bağlamda, ortak eylem kararını açıklayan TOBB Başkanı Fuat Miras, ülkedeki politik istikrarsızlığın giderilmesi ve birdizi yasanın parlamentodan çıkarılması amacıyla, ortak eyleme başvuracaklarını bildirmiştir. Nitekim, siyasi alanda yaşanan olaylar ve bunların çalışma yaşamına yansımaları dolayısıyla adigeçen beş kuruluş olarak biraraya gelindiği ve yaşanan olumsuzluklara karşı çıkmak amacıyla ortak hareket planı oluşturulduğu belirtilerek, ülkemizin devleti ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü korumak üzere 6 Haziran'da işyerlerinde Ortak Bildiri'nin okunması veya dağıtılması istenmiştir.

Refahiyol iktidarının çöküşünün ardından 55. Hükümet'in kuruluşunu izleyen süreçte, Sivil İttifak'ın yukarıda özetlenen faaliyetleri, aslında 1994 yılına kadar uzanan bir ittifakı içermektedir¹. Ancak, başlangıçta sivil kuruluşlar içinde, esas olarak işçi ve işveren kesimlerinin sendikal kuruluşları yer almış; daha sonra, bunlara her iki kesimin diğer mesleki kuruluşları katılmışlardır. Diğer yandan, eski genel başkanı Necati Çelik'in Refahiyol kabinesinde çalışma ve sosyal güvenlik bakanı olarak görev alması, Hak-İş'in bu dönemde mevcut hükümete yakın durması ve Sivil İttifak'ın içinde yer almaması sonucunu yaratmıştır.

b.) Yılmaz Hükümeti'nin kurulması

13 Temmuz'da güvenoyu alan ve Mesut Yılmaz tarafından oluşturulan 55. T.C. Hükümeti, kuruluşu sırasında Sivil İttifak'tan büyük destek görmüştür. Hükümet Programı'na bakıldığında da; Sivil İttifak içinde yer alan beş kuruluşu kucaklayıcı önemli noktaların, program hükmü olarak yer aldığı görülmektedir. Bunlardan bazılarına kısaca gözetilerek olunduğunda, şu önemli noktalara 55. Hükümet Programı'nda yer verildiği göze çarpmaktadır:

- Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasına etkin bir şekilde katılımı sağlanacaktır.
- Sekiz yıllık zorunlu ilköğretim, kesintisiz olarak uygulamaya konulacaktır.
- İşsizliğin azaltılması büyük önem taşımakta olup; izlenecek ekonomik politikalarla, özel sektör öncülüğünde yatırımlar ve üretim artırılacak, istihdam olanakları geliştirilecek ve işsizliğin giderek azaltılması sağlanacaktır.

Bunların dışında, işsizlik sigortası ile genel sağlık sigortasının kurulması ve sosyal güvenlik sisteminde norm ve standart birliğini sağlayıcı çalışmaların yapılması gibi önemli noktalara da yer verilmiştir.

Sözkonusu program hükümleri, görüldüğü üzere, geniş yığınları ve özellikle de, Sivil İttifak içinde yer alan işçi kuruluşlarının tabanını ku-

caklayıcı niteliktedir. Ancak, 55. Hükümet, 1997 yılı içinde bunlardan sadece sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi içeren yasal düzenlemeyi (4306 sayılı Yasa) gerçekleştirebilmiş; işsizlik sigortası ve sosyal güvenlik sistemi içinde sadece sosyal sigortalarla ilgili olarak da, birer yasa taslağı hazırlamıştır².

3. Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim

Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi gerçekleştiren 16 Ağustos 1997 tarihli ve 4306 sayılı Yasa'yla³, ülkemizde son derece önemli bir adım atılmış bulunuyor. Söz konusu yasa, salt siyasi içeriğı olan bir yasa olmayıp, çalışma yaşamı ve Türk iş mevzuatı üzerinde de önemli etkileri bulunan bir metindir. Nitekim, bu yasa, hem asgari çalışma yaşına ilişkin daha önceki yasal düzenlemelerle uyumu sağlamış ve hem de asgari çalışma yaşını yükseltme çabalarına somut işlerlik kazandırmıştır.

Gerçekten, asgari çalışma yaşının yasal düzenleme yoluyla yükseltilmesi, tek başına çocuk emeğinin istismarını önlemeye yetmez. Bu konuda, özellikle aile yaşam koşullarının iyileştirilmesi, temel öğrenim yükümünün uygulanması ve etkin bir iş güvenliği denetiminin oluşturulması gibi birtakım ön-koşulların da gözönünde bulundurulması gerekir. Nitekim, ailesi yoksulluk içinde yüzen veya okula gitme olanağı bulunmayan çocuk, devlet denetiminden uzak bir ortamda ister istemez çalışmak zorunda kalır.

4306 sayılı Yasa, belirtilen bu ön-koşullar bakımından, ülkemizdeki çocuklara okula gitme ve gidebilme şansını yaratmıştır. Çünkü, şimdiye kadarki yasal düzenlemeler, asgari çalışma yaşını uluslararası standartların düzeyine ulaştırmıştır. Buna karşılık, 4306 sayılı Yasa'dan önceki dönemde zorunlu temel öğrenim süresi, çocuk 15 yaşına ulaşmadan çok daha önce sona erdiği, yani zorunlu temel öğrenim süresi kısa bulunduğu için; daha önceki ileri düzenlemeler, endüstri ilişkileri içinde o dönemde işlerlik kazanamamıştır.

1997 yılında çok kısa bir süre içinde çıkarılan 4306 sayılı Yasa'dan sonra sıra, mevcut okul ve öğretmen açığının kapatılmasına gelmiştir.

Nitekim, günümüzde ilköğrenim olanaklarının sınırlı oluşuyla ilgili olarak; yeni fizik kapasite yaratılmasındaki sınırlılık, derslik ve okul sayılarındaki yetersizlik ve öğretmen dağılımındaki dengesizlik ile araç-gereç eksiklikleri gibi etkenler sıralanmaktadır. Bu bağlamda, 4306 sayılı Yasa'yla öngörülen eğitime katkı payları, maddi olanaksızlıkların üstesinden gelinmede çare olarak görülmüştür.

Diğer yandan, 4306 sayılı Yasa'yla sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim esası benimsenip, İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda ilköğretimin sekiz yıllık okullardan oluştuğu, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılacağı ve bitirenlere ilköğretim diploması verileceğine ilişkin değişiklik yapıldığından, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun da 9 ve 10 uncu maddelerinde değişiklik yapıldı. Buna göre, çırak olmak için, artık 14 yaşını bitirmiş bulunmak gerekiyor.

4. Asgari ücrette uzlaşma

1997 yılında asgari ücret miktarları, yeniden belirlendi. Gerçekten, 1 Ağustos'tan itibaren geçerli olan yeni asgari ücret belirlemelerine göre, asgari ücret, bir yıl süreyle yetişkin işçiler için aylık 35.437.500 TL ve 16 yaşından küçük işçiler için de, aylık 29.925.000 TL olarak belirlendi.

Aslında, asgari ücret miktarları bir yıl için değil, bir yıl beş ay için şimdiden belirlenmiş bulunuyor. Çünkü, 1 Ağustos 1998 ile 31 Aralık 1998 tarihleri arasında geçerli olacak asgari ücret miktarları da, şimdiden aynı komisyon tarafından belirlenmiş durumda. Bunun nedeni, ilkin, son dönemde işçi ile işveren mesleki kuruluşları arasında, asgari ücretin 1 Ağustos'tan mı yoksa 1 Eylül'den mi itibaren yürürlüğe gireceği konusunda yaşanan yapay sürtüşmelere son verme amacı olmuştur. Gerçekten kamu kesiminde toplu iş sözleşmesi döneminin Eylül ayına rastlaması yüzünden, işveren kesimi haklı olarak, iki kez artış yapmamak için, asgari ücretin 1 Eylül'den itibaren yürürlüğe girmesine çalışmış ve bunda da, bir-iki dönem başarılı olmuştur. Son iki dönemde ise, işçi kesiminin karşıt yöndeki isteği galip gelmiştir. Böylece, asgari ücretin Ağustos veya Eylül ayında yürürlüğe konuluşu, adeta sosyal taraflardan birinin diğerine üstünlük sağlaması olarak algılan-

maya başlamıştır. Oysa, bunun yerine yeni tespit döneminin, yeni yıl başına alınması, daha haklı ve makul bir çözümü içerecektir. Çünkü, bilançolarını yılın başında yapacak olan işletmelerin, asgari ücret miktarları yoluyla yansıyacak olan işçilik maliyetlerini o anda bilmeleri zorunludur. Bu amaçla, işveren kesimi, yeni asgari ücretin bir dönem daha 1 Ağustos'ta yürürlüğe girmesine razı bulunmuş; buna karşılık, 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren ise, asgari ücretlerin belirlenmesini yıl başına çekme isteğini karşı tarafa kabul ettirmede başarılı olmuştur.

1997 yılında sosyal taraflar, asgari ücrette belirli bir uzlaşmaya varmışlarsa da, bunu yeterli görmek mümkün değildir. Çünkü, halen sosyal taraflar arasında sağlanmış olan denge, göreceli niteliktedir. Piyasa koşullarının değişmesiyle, sözkonusu denge her an ortadan kalkabilir. Gerçek anlamda bir denge, ancak Asgari Ücret Yönetmeliği'nde yapılacak mevzuat değişikliğine bağlıdır. Bu konuda, sosyal taraflar arasında gerçek bir uzlaşmayı Hükümet, son Komisyon Kararı'na ekli ortak temenniler arasında kabul edildiği üzere, 1998 yılının ilk altı ayı içerisinde sağlamak zorundadır.

Gerçekten, asgari ücret uzlaşmasında belirli bir noktaya 1997 yılında gelinmekle birlikte, halen sosyal tarafların karşılıklı istekleri sona erdirilmiş değildir. Nitekim, işçi kesiminin önemli istekleri arasında, asgari ücret belirlenirken işçinin ailesiyle birlikte dikkate alınması ve belirlenecek tutarın, işçinin eline net olarak geçecek biçimde düzenlenmesi konuları bulunmaktadır. Bunun gibi, işveren kesimi de, asgari ücretin toplu iş sözleşmesine tabi olan ve olmayan işyerlerine göre farklılaştırılması ve farklılaştırmanın 16 yaş yerine 25 yaş esas alınarak yapılması biçiminde haklı görülebilecek bazı isteklerin üzerinde durmaktadır.

5. Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantıları

Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantıları, 1997 yılı içinde de sürdürülmüştür. Sözkonusu faaliyetlere bakıldığında; bunların, ilkin, zaman zaman değişik siyasi iktidarların işbaşına gelmelerinin ardından çıkarılan genelgelerle yeniden düzenlendiği görülmektedir. Değişik bir söy-

leyişle, her yeni siyasi iktidar, kendine göre bir Konsey yapısı oluşturmaya çalışmakta ve Konsey toplantılarını kendi devlet eksenli politikaları içinde görmektedir.

Gerçekten, 1997 yılı içinde Ekonomik ve Sosyal Konsey, önce Refahiyol döneminde, 18 Mart 1997 günlü ve 1997/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi'yle ele alınmış ve anılan genelgede Konseyin, *"ülkemizin bütün kesimlerinin dengeli bir şekilde yükseltilmesi, dünya pazarları ile rekabet edebilecek bir kalkınma hamlesinin başarılabilmesi, ekonomik ve sosyal atılımlarımızın milli menfaatlerimiz doğrultusunda en verimli şekilde yönlendirilip yürütülebilmesi ve kalkınmanın sosyal barış, adalet, dayanışma, diyalog ve elbirliğiyle hedeflerine ulaştırılabilmesi bakımından çok büyük ve önemli yararlar"* sağlayacağı belirtilmiştir. Ancak, bu genelge doğrultusunda 25 Mart'ta yapılan Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantısı, toplantı öncesi herhangi bir çalışma raporunun üyelere sunulmaması ve toplantının belli bir konu üzerinde yoğunlaşmaması yüzünden, somut sonuçlara ulaşamamıştır. Ayrıca, yeni genelgenin öncekiler gibi davranıp devlet kesiminin temsilcilerinin ağırlığına yervermesi de, Konsey toplantısının başarıya ulaşmasını engellemiştir.

Daha sonra, 23 Temmuz 1997 günlü ve 1997/44 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmış ve bu genelge uyarınca ilk Konsey toplantısı, 25 Ağustos'ta toplanmıştır. Sözkonusu genelgede de Konsey oluşumu, devlet temsilcilerinin sayılarının görece azalmasına rağmen, bunların ağırlığına dayanmıştır.

Konsey toplantısının bu kez gündeme bağlanmasına karşın, Başbakan Mesut Yılmaz'ın makro sorunlardan çok, kamu toplu iş sözleşmelerinde eşel-mobil uygulamasına endekli mikro nitelikteki noktalara takılması, Konsey toplantılarının gelişimini kilitlemiştir. Nitekim, daha sonra Ekonomik ve Sosyal Konsey, 13 Ekim günü küçülerek toplanmış; Devlet Bakanı Işın Çelebi ile Maliye Bakanı Zekeriya Temizel, Konsey'in temelini oluşturan Türk-İş, Hak-İş, TİSK, TESK, TOBB ve TZOB gibi sivil toplum örgütlerinin temsilcilerine, Hükümet tarafından hazırlanan ve üç yıllık orta vadeli istikrar programının ilk aşamasını oluşturan 1998 Yılı Bütçesi'nin ana çizgilerini aktarmıştır. Bütçenin

hazırlanmadan önce değil de, hazırlandıktan sonra Konsey temsilcilerinin toplantıya çağırılması, Konsey faaliyetlerinin başarısını gölgeler niteliğe bürünmüştür. Nitekim, DİSK, çağırılmış olduğu halde, toplantıya temsilci göndermemiş ve katılmamıştır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey çalışmaları, 1997 yılında daha çok, çalışma esas ve usullerinin belirlenmesine ve değişik konulara ilişkin alt kurulların oluşturulmasına yönelik geçmiştir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik reformu konusunda bir alt komisyon oluşturulmuş ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülen çalışmalar çerçevesinde bu komisyonun hazırlamış bulunduğu Sosyal Güvenlik Reformu Komisyon Raporu, Ekonomik ve Sosyal Konsey'e sunulmuştur. Ancak, 29 sayfalık bu rapor, çözüm içermekten çok, betimleyici niteliktedir. Nitekim, sosyal tarafların görüşleri olarak çözüm önerileri; üzerinde uzlaşma sağlanamaması yüzünden, Raporun sonunda yama gibi durmaktadır.

Diğer yandan, sosyal diyalog çerçevesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından benimsenecek metinlerin hukuki değerinin ne olacağı sorusu, 1997 yılı içinde de yanıtlanabilmiş değildir. Buna ilişkin hukuki düzenlemelerin yokluğu, siyasi iktidarları sıradan genelge ve iç düzenlemelerle Konsey'i yapılandırma ve çalıştırma yollarına itmektedir. Bu da, önümüzdeki dönemde kalıcı ve tutarlı düzenlemelere duyulan gereksinimi ve bu gereksinimin, şimdiye kadarki sıradan Başbakanlık genelgeleriyle giderilemeyeceğini göstermektedir.

6. Uyum yasaları

a.) Sendikalar Kanunu'ndaki değişiklik

Cümrük Birliği'ne girişin hemen öncesinde gerçekleştirilen Anayasa değişikliği doğrultusunda gerekli uyum, 1997 yılında Sendikalar Kanunu'nda değişiklik yapan 26 Haziran 1997 tarihli ve 4277 sayılı Yasa'yla sağlanmış görünüyor. Yapılan yasa değişikliğinde:

- ◆ Sendika ve konfederasyonların, "teknik ve mesleki eğitim tesisleri"ni kurabilecekleri belirtildi.

- ◆ Sendika ve konfederasyonların, amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları; siyasi partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamayacakları esası kabul edildi.
- ◆ Siyasi partilerin, sendika ve konfederasyonlara mali yardım ve bağışta bulunamaması esası benimsendi.
- ◆ Sendika ve konfederasyonların, gelirlerini Devlet bankalarına yatırma zorunluğu kaldırıldı; ancak, yine de tüm nakdi gelirler, bankalara yatırılmak zorunda.
- ◆ Sendika ve konfederasyonlar üzerindeki idari ve mali denetim kalktı; gerekli denetimi, sadece sendika ve konfederasyonların denetleme kurulları ve denetçileri yapacak.
- ◆ Bilanço ile çalışma raporu, artık Maliye Bakanlığı'na gönderilmeyecek.
- ◆ Sendika ve konfederasyonlara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile bunların üst kuruluşlarının organlarının seçiminde aday göstermek ve propaganda yapmak, artık serbest.

Esas olarak yedi nokta üzerinde yoğunlaşan bu yasal değişiklik, sendikalara siyasi faaliyet yasağı getiren Ay. m. 52'nin yürürlükten kaldırılmasıyla ortaya çıkan duruma yasal uyum sağlanmasının amaçlandığını göstermektedir. Nitekim, sendikalara siyasi faaliyet yasağı getiren hükümlerin, belli ölçülerde Sendikalar Kanunu'ndan ayıklandığı açık bir biçimde göze çarpmaktadır. Demokratik yöndeki bu yasal değişikliklere karşın; Anayasal değişiklik sonucu ortaya çıkan düzenleme boşluğunun, yine de yasa (Sendikalar Kanunu) düzeyinde tam olarak ele alındığı söylenememektedir.

b.) Devlet Memurları Kanunu'ndaki değişiklik

Anayasa değişikliğiyle memurlara örgütlenme hakkının tanınmasının ardından, memur sendikaları yasası henüz çıkarılmadan, 1997 yılında uyum sağlamak üzere 12 Haziran 1997 tarihli ve 4275 sayılı

Yasa'yla Devlet Memurları Kanunu'nun üyelik yasağı içeren 22 nci maddesi değiştirilmiştir. Buna göre, devlet memurları; Anayasa'da ve özel yasasında belirtilecek hükümler uyarınca, sendikalar ile bunların üst kuruluşlarını kurabilecekler ve bunlara üye olabilecekler.

Diğer yandan, memur sendikalarına ilişkin yasama hazırlık çalışmaları, 1997 yılında da sürdürüldü. Bu konuda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Eylül ayında yaptığı bir açıklamada; Kamu Görevlileri Sendikaları Yasa Taslağı üzerindeki çalışmalarını bitirdiklerini, Taslağı görüş almak üzere sosyal taraflara ve bakanlıklara gönderdiklerini, toplanacak görüşler doğrultusunda Taslağın kısa süre içinde Başbakanlığa ve sonra da TBMM'ne sunacaklarını belirtti.

Hazırlanan mevcut taslak; toplu görüşmelerin, Başbakan'ın görevlendireceği bir Devlet Bakanı'nın başkanlığında Kamu İşveren Kurulu ile yetkili konfederasyonun eşit sayıda üyesi arasında yapılmasını ve toplu görüşme sonuçlarının Bakanlar Kurulu'nca kabul edilmemesi durumunda Yüksek Hakem Kurulu Başkanı'nın başkanlığında fakülterin çalışma ekonomisi, iş hukuku, idare hukuku ve kamu maliyesi bilim dallarından seçilecek üyelerden oluşan Uzlaştırma Kurulu'nun devreye girmesini öngörüyor.

II. Olumsuz Gelişmeler

1. Sakatlarla ilgili düzenlemeler

a.) Sakatların istihdamında yeni esaslar

1997 yılının başında, 6 Ocak 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Sakatların İstihdamı Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına Dair Tüzük", sakatların istihdamını yeni esaslara bağlamıştır. Yapılan değişiklikle ilkin, sakat tanımı, bedensel özürülerin yanısıra zihinsel ve ruhsal özürülerini de kapsayacak biçimde genişletildi. Sonra, işverenlerin çalıştırmakla yükümlü buldukları sakatları, eskiden farklı olarak, yükümlülüğün doğmasından itibaren bir ay içerisinde niteliklerini de belirterek, işyerinin bulunduğu bölgedeki İş ve İşçi Bulma Kurumu ünitesinden isteyecekleri hüküm altına alındı. Kurum, en az

üç sakatı değil, iki sakatı işverene göndermek durumunda. Dahası, işverenlerin isteği üzerine gönderilenlerin işe alınmaması halinde Kurumca ikinci bir gönderme yapılacağı ve işverenin ikinci kez gönderilenler arasından seçim yaparak bu kişileri istihdam etme zorunluğu, yapılan tüzük değişikliğiyle kabul edilmiştir.

“Bütün kanuni ve idari düzenlemelerin uzlaşma yolu ile hazırlanmasını istiyoruz” diyen ve kendisi de bizzat çalışma yaşamının içinden gelen Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Necati Çelik’in, sosyal tarafların görüşlerin alınmasına dahi gerek duymaksızın gerçekleştirdiği bu değişiklik, işletmelere önemli yükümlülükler getirmiş ve bizzat yasada (İş K. m. 25’de) bulunmayan idari yetkileri Tüzüğe geçirerek, işletmelerin verimliliği ve işe uygun kişi çalıştırma esasını sarsmıştır. Yapılan bu değişiklik, amacı ne denli ‘sosyal’ (!) olursa olsun, endüstri ilişkilerinde yeni sorunlara yolaçacak niteliktedir.

b.) Zorunlu sakat istihdamı oranında değişiklik

30 Mayıs’ta çıkarılan 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yle, Özürlüler İdaresi Başkanlığı kuruldu. Aynı kapsamda oluşturulan Özürlüler Yüksek Kurulu oluşumu içinde, en fazla üyesi bulunan işçi ve işveren konfederasyonlarının başkanlarına da yerverildi. Buna karşılık, 3146 sayılı Yasa uyarınca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde yer alan “Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu”, aynı KHK’yle kaldırıldı. Sakatların sorunlarının daha çok sosyal hizmetler alanını ilgilendirmesi nedeniyle, adı ne olursa olsun, buna ilişkin bir üst kurulun Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yapısından çıkarılması olumlu karşılanabilir. Nitekim, geçtiğimiz dönem içinde de, Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu’nun fazla bir işlerliğinin görüldüğü söylenememektedir. Esasen, Çalışma Meclisi’ne dahi işlerlik kazandıramayan bir bakanlıktan, kendisini aşan konuları içeren sakatlara ilişkin bu kurula işlerlik kazandırmasını beklemek de, gerçekçi bir yaklaşım değildir. Nitekim, sakatların izlenmesi; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı açısından, olsa olsa zorunlu sakat istihdamı yönünden, ancak bir anlam taşımaktadır.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın kurulmasının ardından, 6 Haziran’da sakat istihdamı zorunluluğunda da değişikliğe gidilerek, sakat is-

istihdamı oranı artırılmıştır. Bu bağlamda, 572 sayılı KHK, İş K.'nun 25 inci maddesinde yeralan ve 50 veya daha çok sayıda işçi çalıştıran işyerleri için geçerli olan sakat çalıştırma yükümündeki % 2'lik oranı, 1 Ocak 2001 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, % 3'e yükseltmiştir. % 3'lük oranın henüz uygulanmaması nedeniyle, sözkonusu değişikliğe karşı kamuoyunda henüz önemli bir tepkinin varlığı görülmemiştir. Buna ilişkin işveren tepkisinin, 2000'li yılların başında ortaya çıkması olasıdır.

Sakat istihdamı oranındaki bu değişiklik, işletmelerdeki değişimin karşısına dikilen mevzuat engelinin tipik örneği niteliğindedir. Gerçekten, genel olarak bakıldığında, katı nitelikteki Türk çalışma mevzuatının, günümüzde işletmelerdeki değişimin önüne dikildiğini söylemek mümkündür. Nitekim, istihdamda işletmelere mevzuatla getirilen % 2'şerlik sakat, eski hükümlü ve terörden zarar görenler ile yakınlarını istihdam yükümleri, işletmeleri baştan % 6'lık bir kontenjanı ayırmaya zorlamaktadır⁴. Bu tür hükümlerle, istihdamda esnekliği sağlamak olanaksızdır. Yasakoyucunun, sözkonusu gerçeği görmek yerine, katılığı artıran ve kayıt içindeki işvereni kayıt dışına iten bu tür hükümlere üstünlük tanıyışının, mantıki bir açıklamasını bulmak son derece güçtür.

Ayrıca, % 2'lik sakat çalıştırma yükümünü yeterince denetlemekte güçlük çeken bir devlet denetim örgütünün, % 3'lük oranı izlemede daha büyük güçlükler çekeceği şimdiden söylenebilir. Kaldı ki, sakat kişilerin istihdamına öncülük eden, görüldüğü kadarıyla, özel sektör işverenleridir. Nitekim, Devletin bizzat kendisinin, kendisine ait işyerlerinde sakat çalıştırma yükümüne büyük ölçüde uymadığı görülmektedir.

2. Anaokulu açma yükümü

1 Mayıs'ta yürürlüğe konulan "1475 Sayılı İş Kanununa Tabi İşyerlerinde İşverenlerin Kuracakları Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim ve İşleyiş Esasları Hakkında Tüzük", işverenlerin emzirme odaları ve yurt açma yükümlerine anaokulu açma yükümünü eklemiştir. Buna

göre, 1475 sayılı İş Kanunu'na bağlı işyerlerinde yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun 150'den çok kadın işçi çalıştıran işverenler, anaokulu açmak zorundalar.

Anaokulu açma yükümü de, diğerleri gibi, çalışma yaşamında katılığa yolaçan ve ek yük getirmesi yüzünden de, işverenleri kayıt dışına kaymaya zorlayan bir düzenlemedir. Sonra, mevcut işyerlerinde emzirme odaları ile yurt açma yükümünün yerine getirilip getirilmediğini doğru dürüst izleyemeyen bir devlet denetim örgütünün, ek nitelikteki anaokulu açma yükümünü nasıl denetleyeceği merak konusudur. Bu durumda, devlet denetim elemanları, doğallıkla kayıtlı ekonomi içinde yeralan işyerlerine yöneleceklerdir. Bu durumun, ne denli adaletsiz olduğu açıktır.

3. Sosyal güvenlik reformu çalışmaları

Sosyal güvenlik reformuna ilişkin çabalar, 1997 yılı içinde de sürdürülmüştür. Ancak, sözkonusu çalışmaların, olumlu yönde geliştiği söylenemez. Bunun da nedeni, mevcut siyasi iktidarların, siyasi oy uğruna eski alışkanlıklarını sürdürmeleridir. Nitekim, dövizle emeklilik, işsizlik sigortası ve sanatçı borçlanması gibi yasama hazırlık çalışmaları, bunun tipik örneklerini oluşturmaktadır. Bu açıdan, sosyal güvenlik reformu için, 1997 yılında çok fazla somut adımın atıldığı söylenebilir.

a.) Sosyal sigortalarda değişiklik tasarısı

aa.) Ana tasarısı

Ocak ayının son gününde "17.7.1964 Tarih ve 506 Sayılı Kanun, 24.5.1983 Tarih ve 2829 Sayılı Kanun İle 17.10.1983 Tarih ve 2925 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı", TBMM'ne verildi. Sözkonusu tasarının genel gerekçesinde, "hazırlanan Yasa Tasarısı(nın), Kurumun içinde bulunduğu sorunlardan acilen müdahale edilmesi gereken konuları kapsadığı" ve "Kurumun sorunlarına ülkenin şartları dikkate alınarak sınırlı da olsa çözüm getirilmesi"nin amaçlandığı belirtilmekte. Bu tasarısı, yasalaştığı takdirde, esas olarak, aşağıdaki düzenlemeleri getirmiş olacak⁵:

- Tasarı, 50-55 yaş düzenlemesini muhafaza etmekte; ancak, yaş koşulu aranmaksızın 20-25 yıl sigortalılık ile 5.000 prim gün sayısını yeterli bulup kadın sigortalıların 38 ve erkek sigortalıların da 43 yaşında emekli olmalarına olanak tanıyan düzenlemeyi yürürlükten kaldırmaktadır. Halen çalışan sigortalıları mağdur etmemek düşüncesiyle de, 15 yıl ve daha fazla sigortalılığı olanların hakları korunmaktadır.
- Sigorta müdür ve yardımcılarının denetleme yetkisi verilmekte, sigorta müdürlerinin önerisi ve genel müdürün onayıyla belli süreler için görevlendirilecek memurlara da işyerlerinde yoklama ve tespit yapma olanağı tanınmaktadır.
- Alınacak prim hesabına esas tutulan günlük kazancın üst sınırının, belirlenecek asgari ücretin iki katı olması öngörülmekte ve bunu asgari ücretin üç katına yükseltmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmaktadır. Ayrıca, sosyal güvenlik destek primi oranı, %30'a çıkarılmaktadır.
- Sosyal yardım zamlarının, Hazine tarafından karşılanması hükmüne bağlanmaktadır.
- Tasarı, son yedi yıl içinde en fazla hizmetin geçtiği kurumdan emekli olunması esasını kaldırmakta; emekli olacak kişi en çok hangi kuruma bağlı olarak hizmet verdiyse, o kurumdan emekli olması esasını benimsemektedir.

Genel olarak değerlendirilecek olduğunda; Tasarı'nın geniş kapsamlı değişiklikleri içermesi nedeniyle, tasarlanan sosyal güvenlik reformunun önemli bir parçasını oluşturduğu söylenebilir. Ancak, sözkonusu tasarı, 7 Şubat'tan itibaren TBMM Plan ve Bütçe komisyonu'nda görüşülmüş olup, halen TBMM genel kurul gündeminde beklemektedir ve de 1997 yılında yasalaşma olanağını bulamamıştır; önümüzdeki günlerde yasalaşma olanağını bulacağı da, son derece tartışmalıdır. Çünkü, Hükümetin, bu konuda gerek Ekonomik ve Sosyal Konsey içinde ve gerekse dışında, özellikle işçi sendikalarından gerekli desteği sağladığı veya sağlayabileceği kısa vadede görülmemektedir.

bb.) Ek tasarı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, hazırladığı sosyal güvenlikle ilgili bir yasa taslağını 11 Kasım 1997 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sunmuştur. Taslak, basın haberlerinden izlendiği kadarıyla, kadın sigortalıların 50 ve erkek sigortalıların 55 yaşında emekli olmasını ve prim gün sayısının da kadın sigortalılarda 7.200 ve erkek sigortalılarda 9.000 güne çıkartılmasını öngörmüştür. Bakanlar Kurulu'ndaki görüşmelerin ardından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, 50-55 emeklilik yaşı da dahil olmak üzere TBMM'ndeki tasarı (yani, Ana Tasarı) üzerinde Bakanlar Kurulu'nda uzlaşmaya varıldığını ve geçiş sürecinin de beş yıl olarak öngörüldüğünü açıklamıştır.

Diğer yandan, kısaca "Ek Tasarı" olarak adlandırılan bir taslak metni, sosyal tarafların görüşlerine açılmıştır. "17.7.1964 tarih, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı" başlığını taşıyan bu metin; esas olarak, sigortalıları bildirme yükümünün süresi ile kamu kuruluşlarının sigorta primlerini Kuruma yatırma yükümünün süresini bir aydan yedi güne indirmekte, sosyal sigorta yardım ve ödemelerinin finansmanına Devletin doğrudan katkısını öngörmekte ve sosyal yardım zammı kurumunu kaldırmaktadır.

Ek tasarı, sigortalıları bildirme yükümünü yedi güne indirme konusunda, gerçekçi görünmemektedir. Çünkü, büyük şehirlerde ve işletmelerde, biran için bu sürenin kısaltılması yerinde görünse bile; bunun, yurdun diğer yerlerinde ve küçük işyerlerinde uygulanmasının, ülke gerçekleriyle bağdaşmayacağı görülmektedir. Öte yandan, ek tasarıda, devletin sosyal sigortalara doğrudan katkıda bulunması ile devletin sosyal sigorta prim paylarını ödemesi konuları birbirine karıştırılmaktadır. Devletin, diğer ülke uygulamalarında olduğu üzere, sosyal sigortalara doğrudan yardım yapması, yani açıklarını kapatarak katkıda bulunması doğalsa da; işsizlik sigortası dışında, devletin sosyal sigorta prim payı ödemesine, pek rastlanmaz. Ek tasarı da, işte bu pek rastlanmayan durumu, yasalaştırmaya çalışmaktadır. Ek tasarinin en olumlu yanı ise, prim karşılığı olmaksızın yapılan sosyal yardım zammı ödemesini kaldırmak istemesidir.

b.) Dövizle borçlanma

Sosyal güvenlik konuları, 1997 yılı içinde de, bir mali kaynak kapısı olarak görülmeye devam etti. Dövizle emeklilikle ilgili gelişmeler, bunun tipik örneklerinden birisini oluşturmaktadır. Gerçekten, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca hazırlanan ve kamuoyunda "dövizle emeklilik" olarak bilinen "Yurtdışında Bulunanların Sosyal Güvenlikleri Hakkında Borçlanma Kanunu Tasarısı", Cumhurbaşkanı Demirel tarafından Anayasa'nın 89. maddesi gereğince bir kez daha görüşülmek üzere, 8 Nisan 1997 tarihinde TBMM'ne iade edildi. Böylece, sözkonusu düzenlemeden 400.000 kişinin yararlanacağını ve 5 milyar Dolar gelir geleceğini hesaplayan Refahiyol iktidarı, kaynak paketlerinden birini daha yitirmiş oldu.

Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen metne göre; bir gün yurtdışında kalanlar dahi günlük 2.5 Dolar'lık borçlanmayla emeklilik hakkını kazanacaklar. Dövizle emekli olmada daha önce çalışmış olma koşulu aranmayacak, üç taksitte ödenecek 12.500 Dolar'ın 10.000 Dolar'lık bölümü "kasa" adıyla oluşturulacak bir fona aktarılacak, üç yıl sonunda 250 Dolar karşılığı emekli maaşı bağlanacak ve bu şekilde sağlanacak gelirin 1 milyar Dolar'lık bölümü bütçe payı olarak Hazine'ye aktarılacaktı.

Bir gün dahi çalışma koşulunu aramayan, Hac dahil hertürlü turiste emeklilik olanağını tanıyan bu düzenleme, adalete ve Anayasa'daki eşitlik ilkesine ters düşmekteydi. Nitekim, Cumhurbaşkanı Demirel'in veto gerekçeleri de; esas olarak, Devletin SSK gelirlerinden pay ayırarak Hazine'ye gelir kaydedemeyeceğine, Devlet yapısı içinde bir bölüm katılımcıya ayrıcalık tanımanın Anayasa'daki eşitlik ilkesine (m.10) aykırılık oluşturacağına ve Kurumun ileride güç duruma düşeceği varsayımına dayanmıştır.

Cumhurbaşkanı'nın vetosuna rağmen, aynı metin TBMM'ne tekrardan sevk edilmiş ve 6 Mayıs'ta Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Ancak, Refahiyol iktidarının ömrü, sözkonusu metni yasalastırmaya yetmemiş ve böylece, süper emeklilik türünde acı deneyimlere bir yenisinin daha eklenmesinin önüne geçilmiştir.

Refahiyol iktidarının ardından Anasol-D iktidarı, geçmişten hiç ders almamışcasına, yeni bir dövizle emeklilik kapısını aralamaya çalışmıştır. Gerçekten, "Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında 3201 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Ek Madde ile İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı" hazırlanmış ve 3201 sayılı Yasa'nın aradığı en önemli koşul olan "yurda kesin dönüş yapma" koşulu, bu metinle kaldırılmak istenmiştir.

Sözkonusu metin, önceki dövizle emeklilik metninin biraz daha kibarca sunulmuş bir şekli olup; temelde, Hükümetin günlük politikasına dayalı, popülist bir siyasi karardan öteye gitmemektedir. Gerçekten, 3.4 milyon gurbetçinin oyu hesaplanıp adı ve sıradan bir dövizle emeklilik yasa taslağı, yurtdışı borçlanması koşullarının değiştirilmesi olarak kamuoyuna yutturulmak istenmektedir. Bu metni hazırlayanlar, istedikleri kadar bunun adını 3201 sayılı Yasa'nın revizyonu olarak koysunlar; sözkonusu taslak, özü itibarıyla bir borçlanma metnidir. SSK'nun içine düşürüldüğü güç durumda, zaman içinde çıkarılan borçlanma yasalarının payının büyük olduğu ise, herkes tarafından bilinmektedir. Diğer yandan, yurt dışı borçlanmasının amacı ve anlamı, yaşamının geri kalan bölümünü Türkiye'de geçirmeye niyetli olanlara sosyal güvence sağlamak ve bunların geleceğini güvence altına almaktır. Bunun içindir ki, yurda kesin dönüş yapma koşulu, yurt dışı borçlanmasında aranır ve temel şarttır; aksi halde, yurt dışı borçlanmasının haklılığı (ratio legis) ortadan kalkar. Kaldı ki, günümüzde esas olan, şu anda SSK'nun sınırlı kaynaklarının doğru yönlendirilmesidir; borçlanma yasalarıyla ise, sınırlı kaynaklar doğru yönlendirilmiş sayılmaz. Ve de çeşitli tarihlerde getirilmiş borçlanma yasaları türündeki acı deneyimleri yeterince olduğu için, Türkiye'nin bu tür deneyimlere artık ihtiyacı yoktur.

c.) Sanatçı borçlanması

1997 yılı içindeki olumsuz gelişmelerden bir diğeri de, değişik tarihlerde çıkarılmış borçlanma yasalarının SSK'na ait aktüaryal dengeyi altüst ettiğinin bilinmesine rağmen, yeni bir borçlanma yasası olarak sanatçı borçlanmasının yeniden kabul edilmek istenmesidir. Gerçek-

ten, Anasol-D iktidarı döneminde hazırlanan "Sanatçıların Sigortasız Geçen Çalışma Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı"yla, daha önce borçlanma fırsatından yararlanmamış olan sanatçılara yeni bir şans tanınmaya çalışılmaktadır.

Taslak metninin madde gerekçelerine bakıldığında, aynen şu satırlara raslanmaktadır: "*.. Hizmet borçlanmaları, sosyal güvenlik kuruluşlarının aktüeryal dengesini olumsuz yönde etkileyen uygulamalardan biridir.. Emeklilik koşullarının kolaylaştırılması ve çıkarılan borçlanma yasaları ile emekli sayısı hızla artmış ancak sigortalı sayısında yeterince artış olmaması sonucu aktif/pasif dengesi Kurum aleyhine bozulmuştur.*" Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu! Biryandan, borçlanmalardan yakınacaksınız; öte yandan ise, aktüeryal dengeyi altüst eden yeni bir borçlanma olanağını kabul edeceksiniz. Bu durum, çelişki ve siyasi oy yatırımı değildir de nedir?

d.) İşsizlik sigortası

Anasol-D iktidarının 1997 yılı içinde sosyal güvenlik reformu çalışmaları çerçevesindeki diğer bir faaliyeti, "İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı"nı hazırlamak olmuştur. Bu bağlamda, işsizlik sigortasının Türkiye'de kurulmaya çalışılması, ülke için ileri bir adımdır. Çünkü, işsizlik sigortasının kurulması, Türkiye'de yıllardır üzerine titrenilen bir konudur. Nitekim, işsizlik sigortasının kurulması; planlı kalkınma dönemine girildikten sonra, beşer yıllık kalkınma planlarının ve yıllık programların gündeminden hiç eksilmemiştir.

Ancak, halen işsizlik sigortasının kurulmasına karşı ileri sürülen önemli argümanlar mevcuttur. Bunlar içinde, işsizlik sigortasının ayrıcalıklı bir kitle yaratacağı endişesini⁶ gözardı etmemek gerekir. Diğer yandan, işsizlik sigortası ile kıdem tazminatı/kıdem tazminatı fonu, iş güvencesi ve iş bulma faaliyetleri arasında doğrudan bir bağlantı mevcut olup; işsizlik sigortası, bunlardan soyutlanamaz. Hazırlanan taslağın en büyük eksikliği de, bu bağlantıyı kavrayamamış olmasıdır.

Zorunlu tasarruf kesintilerine işsizlik sigortası prim kesintileri olarak devam edileceği gerekçesi belirtilerek, işsizlik sigortasının işçi ve iş-

verene hiçbir ek yük getirmeyeceği ileri sürülmektedir⁷. Bu, doğru değildir. Çünkü, zorunlu tasarruf kesintileri, ancak işçi sayısı 10 ve daha fazla olan işyerleri için sözkonusudur. Buna göre de, enazından 10'dan daha az sayıda işçi çalıştıran işyerleri için, bir ek yük sözkonusudur. Bizzat Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın kendi kayıtlarına göre, Temmuz 1997 tarihi itibarıyla 4.215.375 işçinin çalıştığı toplam 544.816 işyerinden 481.710 tanesi ise, 1-9 işçi çalıştıran işyeridir ve buralarda 1.142.066 işçi çalışmaktadır⁸. Bunun anlamı, kayıt içindeki işverenlerin % 88.41'ine ve işçilerin de % 27.09'una ek yük getirileceğidir.

Diğer yandan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Çağan; önce, ana paraları 800 trilyon ve nemalarıyla birlikte 1 katrilyon TL tutan zorunlu tasarruf paralarının, işsizlik sigortasında kullanılması ve daha sonra da, Telekom hisselerinin zorunlu tasarruf sahiplerine satışı suretiyle elde edilecek gelirin, işsizlik sigortasının finansmanında kullanılması önerilerini getirmiştir⁹. Bakanın bu önerileri, samimi ve gerçekçi görünmemektedir. Çünkü, bu tür öneriler, çalışanların ve giderek halkın Devlete olan güvenlerini yitirmelerine yolaçmaktadır. Nitekim, yakın geçmişin tasarruf bonoları örneği türündeki bir Telekom satışına kimsenin razı olmayacağını, artık siyasilerin bilmesi gerekir. Sonra, 1 katrilyon TL tutarındaki hisseler, borsaya kote edilseler bile, miktarın yüküklüğü yüzünden borsada rahat tedavül şansına sahip değildir.

Sonuç

1997 yılı, endüstri ilişkileri bakımından, Türkiye'de sosyal diyalogun sağlanmaya başlandığı bir yıl olarak tarihe geçecektir. Gerçekten, sivil toplum kuruluşlarının ve özellikle beşli Sivil İttifak'ın, ülkemizde dini sömürü aracı olmaktan kurtarıcı ve Atatürk ilkelerine saygılı bir siyasi iktidarın oluşmasında gösterdiği çabaları unutmamak gerekir. Bunun sonucunda, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitime ilişkin yasal düzenleme, çok kısa bir süre içinde kabul edilebilmiştir. Yine, sosyal tarafların, çalışma yaşamı içinde asgari ücret konusunda, uzlaşmaları da son derece önemlidir. Bundan sonra, sosyal diyalog çerçevesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey'in işletilmesi, gündemden inmecektir.

Çalışma yaşamında ve özellikle istihdamda esneklik sağlanması açısından ise, 1997 yılının olumlu izler taşıdığı söylenemez. Özellikle kayıtlı ekonomi içinde yer alan işletmelere getirilen ek yükler, önümüzdeki dönemde kayıt dışına kaçışı hızlandıracak niteliktedir. Bunun gibi, sosyal güvenlik reformu çalışmaları yönünden de, 1997 yılı tam kaybedilmiş bir yıldır. 1997'de içindeki her iki siyasi iktidar da, sosyal güvenlik alanında bir reform gerçekleştirmek yerine, siyasi oya yönelik çabalarda bulunmuştur. Oysa, önümüzdeki dönemde acilen yapılacak iki temel reformdan biri, sosyal güvenlik reformudur. Acı da olsa, söylemek gerekir ki; reform yerine, sosyal güvenlik alanındaki günlük politikalarla, 1997 yılı içinde boşuna zaman yitirilmiştir.

DİPNOTLAR

1. Bak. **Centel**, Türkiye'de Sosyal Diyalogun Geleceği, Mercek II, 8 (Ekim 1997), 41-42.
2. "İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı"; "17.7.1964 Tarih, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Ekleneceği Hakkında Kanun Tasarısı".
3. RG. 18.8.1997, No.23084.
4. Bak. **Centel**, İşletmelerdeki Değişim Karşısında Mevzuatın Durumu-**MESS/Türk Metal Sendikası** (yay.), MESS-Türk Metal "Diyalog ve İşbirliği" Toplantısı Şubat - 1997, İstanbul 1997, 16.
5. Tasarı hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bak. **Süzek**, Sosyal Sigortalar Kurumunun Sorunları ve Yeni Tasarı-**İHSGAUM** (yay.), Prof.Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul 1997, 452 vd.
6. Bak. **Dilic**, Türkiye'de İşsizlik Sigortası Kurulmalı mı?, İşveren XXXVI, 1 (Ekim 1997), 25.
7. Bak. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Prof.Dr. Nami Çağan'ın, Konrad Adenauer Vakfı ve Türk Demokrasi Vakfı Tarafından Düzenlenen "Türkiye'de ve Almanya'da Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Reformu" Konulu Konferans'ta Yaptığı Konuşma (18 Aralık 1997-Ankara) teksir, 4.
8. Bak. **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı** (yay.), Çalışma Hayatı İstatistikleri 1997 Temmuz, Ankara 1997, 110.
9. Bak. İşsizlik sigortası için Telekom formülü, 18.11.1997 tarihli Hürriyet.